

Inna Pozdnyakova**LIBRARY BUSINESS IN THE SOVIET RUSSIAN REPUBLIC: AN OBJECT OF CENSOR POLITICS OF THE 1920-S**

The article investigates the ideological backgrounds of library funds formation. On the basis of office work materials of censor institutions the main forms and methods of censor control have been found out. Main approaches to human resource politics as well as selection criteria of library workers have been demonstrated. It has been confirmed, that the principles of party membership and class belonging were laid into the process of library funds formation and their usage.

Key words: RSFRR, library business, ideology control, censor policy, special storehouses.

УДК 94 (438): 94 (477. 83/.86) «1939–1941»**Мар'яна Мосорко****МІЖ ОПОРОМ І КОЛАБОРАЦІЄЮ:
РАДЯНСЬКА ДІЙСНІСТЬ ОЧИМА ГАЛИЦЬКИХ ПОЛЯКІВ**

У статті проаналізовано суспільно-політичні настрої поляків Галичини в контексті повсякденного життя періоду 1939–1941 рр. Особлива увага звертається на дослідження стереотипів сприйняття радянських військ, реалій матеріально-побутової дійсності. Прослідковано особливості ставлення польського населення до радянської влади впродовж усього періоду її існування. Висвітлено зміни у соціопсихологічних характеристиках поляків, зумовлені посиленням тиску зі сторони владних структур та прагненням пристосуватися до нових умов життя.

Ключові слова: поляки, Галичина, радянізація, суспільно-політичні настрої, соціопсихологічні характеристики.

Військові конфлікти завжди призводять до глибоких суспільних трансформацій, супроводжуючись змінами в масовій суспільній свідомості, зокрема, настроях населення. Друга світова війна у цьому відношенні не була винятком. Зі встановленням радянської влади перед поляками Галичини постало завдання, з однієї сторони, пристосуватися до нової дійсності, а з іншої – зберегти власні національні переконання.

Актуалізована нами проблема вперше привернула увагу польських істориків. Зокрема, варто відзначити значний вклад у її розробку Г. Грицюка [1] та В. Влодаркевича [2]. Що ж стосується української історіографії, то окремі аспекти досліджуваної нами тематики знайшли відображення на сторінках праць Р. Голика [3–4]. Однак, у полі зору вітчизняних науковців перебували представники української, а не польської національності. Окрім того, територіальні межі їх досліджень охоплювали тільки Львів, а не Галичину загалом. Цим і обумовлена актуальність досліджуваної нами проблеми.

Мета дослідження полягає в аналізі змін у суспільно-політичних настроях поляків Галичини в умовах радянізації.

Населення Галичини по-різному відреагувало на початок Другої світової війни. Погоджуємося із Р. Голиком у тому, що період 1–20 вересня став для галичан часом поступового прощання з міжвоєнною Другою Річчю Посполитою. Поляки розглядали його як початок агресії, віроломний напад на їх Батьківщину [4, с. 97]. Натомість, наростала тривога, оскільки ніхто не знав, що буде далі. О. Тарнавський згадував: «В мене зродилось передчуття, що це не піде так гладко, що війна, яка вже в першому дні застукала і у наше місто, принесе зміни, хоч і не думав я, що ці зміни будуть далеко більші, ніж моє особисте життя, чи навіть життя довкола мене, в моєму місті; зміни, які почнуть нову сторінку історії» [5]. Щоправда, тоді ще важко було спрогнозувати, якою саме буде ця сторінка.

Із початком Другої світової війни надзвичайно популярним серед мешканців Західної України було припущення, що вона опиниться у сфері німецьких впливів [6, с. 31]. За словами очевидця подій: «... чомусь переважала віра, що німці таки займуть Львів, хоч би з тої причини, що Львів був зі сто п'ятдесят років німецький в рамках Австрійської монархії – тим більше, що у своєму швидкому марші крізь Польщу німецька армія вже стояла під Львовом і кожної хвилини могла увійти в місто. Та сталося інакше» [5].

Початок якісно нового періоду в житті поляків Галичини зумовлювався вступом на вказану територію не німецьких, а радянських військ. Серед населення поширювалося відчуття неминучих змін. Щоправда, ніхто не міг передбачити їх вплив на подальше існування. Страх перед невідомим дезорганізував дії мешканців краю. Частина поляків закликала чинити опір радянській армії,

частина ж сподівалася, що в межах Галичини й надалі збережеться існуючий до того часу уклад життя.

Поведінка різних суспільних верств польського населення визначалася тим, яку позицію вони зайняли у відношенні до нової влади. Загалом, поляки неохоче йшли на співпрацю із радянськими владними структурами, оскільки розуміли, що обіцяного щасливого та багатого життя вони не отримають. Свідченням цього служив зовнішній вигляд новоприбулих функціонерів. За словами очевидця: «За армією хлинула у Львів маса урядовців та їх родин. На автах або залізницею приїздили напівнагі люди, без порядних черевиків, без білизни, у поганих цайґах; примітиви, які не вміли поводити себе, які не зазнали людського життя. Наші селяни й робітники іронічно насміхалися, або співчутливо хитали головами на вид цієї нужди. Не один з большевиків, розлючений, погрожував: «Підождіть, через п'ять років будете так само виглядати, як ми» [7, с. 27]. Про аналогічні настрої серед сусідів і знайомих розповідав мешканець м. Бережани Тернопільської області Т. Рапф: «Росіяни були дикунами, голотою, Азією, іншим світом. З приходом більшовиків для нас, поляків, розпочалися страшні часи. Прибули наші смертельні вороги» [8, с. 122]. На підставі оцінки рівня матеріального забезпечення новоприбулих, поляки могли спрогнозувати своє майбутнє радянське життя.

Зовнішній вигляд радянських військових служив підставою для наростання у середовищі галицького суспільства зверхнього ставлення до прибулих функціонерів. Домінуючим стало почуття власної переваги та культурної вищості. Саме з цих причин нова дійсність викликала тільки тривогу, але аж ніяк не страх, оскільки вважалося, що така влада не буде довготривалою. Поляки вірили у відновлення власної держави уже за досить короткий проміжок часу. Як наслідок, населення активно прилучалося до організованих радянською владою заходів з ліквідації наслідків бомбардувань та відновлення шляхів. Для прикладу, мешканець Львова С. Томашевський розповідав, що «Населення позитивно оцінює будівництво доріг. Говорять, що то робиться руками наших людей: полонених або ж селян. Нехай роблять. Коли повернеться Польща, то буде мати!» [9, с. 16]. Як бачимо, у представників польського населення не виникало жодних сумнівів щодо відновлення їх державності у недалекому майбутньому. А це означало, що не було необхідності пристосовуватися до нової дійсності, потрібно просто деякий час перечекати.

Хоча поляки Галичини не передбачали довготривалого перебування радянської влади, дії останньої свідчили про протилежне. З метою ознайомлення населення з особливостями життя в СРСР було розгорнуто широку агітаційно-пропагандистську діяльність. З перших днів війни далеко не останню роль у цій кампанії відігравала Червона армія, при якій у межах Галичини діяло 7200 осіб, що займалися виключно пропагандистською діяльністю [10, с. 57]. Саме радянські військові одними з перших отримали можливість «переконати» місцеве населення, що в СРСР їм житиметься набагато краще, ніж у «панській Польщі». Пересічні мешканці спеціально намагалися зав'язати розмову з червоноармійцями, щоб отримати якомога більше інформації про особливості радянського повсякдення. Найпоширенішою відповіддю на численні запитання була завчена фраза: «Всього багато». При спілкуванні з агітаторами часто доходило до абсурду. Серед мешканців Львова поширювалися численні анекдоти. Для прикладу, на запитання: «Чи Копенгаген у вас теж є?» Радянський військовий відповідав, що в Москві вони мають аж дві фабрики Копенгагену [11, с. 175].

Відділ пропаганди та агітації Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (далі – ЦК КП(б)У) проводив для місцевих агітаторів спеціальні семінари та курси. Серед найпоширеніших методів впливу на населення можна назвати організацію мітингів, зборів, читання лекцій тощо [10, с. 57]. Про такий стан речей інформував мешканець Львова С. Скушпек. Він згадував, що численні віча та збори стали звичним явищем. Більше того, до участі в них «заохочувала» міліція, причому контроль вівся за всіма будинками [12, с. 178]. Аналогічні дії мали місце не тільки в обласних центрах, а й містечках і сільській місцевості. Зокрема, житель одного із сіл Львівщини розповідав, що раз на тиждень упродовж осені обов'язковим стало відвідування так званих «зборів», на яких інформувалося про особливості радянського укладу життя. Присутність представника від кожної сім'ї була обов'язковою [13, с. 248].

Найпоширенішим методом розповсюдження агітаційних матеріалів стали засоби масової інформації. Львівське радіо, яке відновило роботу 23 вересня 1939 р., щоденно повідомляло про «кінець польського панування в Галичині». Наголошувалося на тому, що Польща як держава перестала існувати. Натомість Червона армія прагне визволити місцеве населення з-під влади «великих панів» [14, с. 163]. Крім того, радянські владні структури вдавалися до демонстрації кінофільмів, розповсюдження агітаційних листівок, газет, які рясніли антипольською пропагандою. Агітатори називали колишній польський уряд і польське правління «буржуазними», а польську державу – «панською». Дорадянська дійсність відображалася, як період гноблення, експлуатації, злиднів. Натомість пропагувалося світле, «квітуче» майбутнє у складі СРСР [15, с. 19].

Особливо активно агітаційно-пропагандистська кампанія розгорнулася на початку жовтня 1939 р. у зв'язку з проведенням виборів до Народних Зборів Західної України. 6 жовтня 1939 р. рішенням військової ради Українського фронту створено 17-особовий комітет для організації виборів, а 7 жовтня прийнято постанову, відповідно до якої передбачалося: «Встановити день виборів до Народних Зборів Західної України – неділя 22 жовтня 1939 р. Скликати Народні Збори Західної України 26 жовтня 1939 р.» [16, с. 1]. Тоді ж опубліковано статут виборів, за яким вони носили характер загальних, прямих, рівних і здійснювалися шляхом таємного голосування. Виборче право отримали усі жителі віком від 18 років, незалежно від національності, рівня освіти, соціального походження та виду попередньої діяльності [17, с. 1].

Населення дуже швидко переконалося у «демократичному» характері виборів. Увагу привернув факт, що в кожному з округів у списку кандидатів було тільки по одному прізвищу. Така виборча система для поляків, вихованих у зовсім інших політичних традиціях, виявилася незрозумілою. Як згадував мешканець Львова С. Скшипек, жовтневі вибори не були виборами в прямому сенсі цього слова, доказом чого служив факт наявності тільки одного кандидата від кожного з округів [12, с. 181]. Як наслідок, поляки не дуже активно цікавилися передвиборчою кампанією. За умов економічної нестабільності, першочерговим стало питання матеріального забезпечення. За словами того ж С. Скшипека, шматок хліба, збереження власного житла й особистої свободи змушували людей зосередитися на більш важливих проблемах. Крім того, в середовищі польського населення домінувало переконання, що радянська окупація буде недовготривалою, а тому вибори не відіграють жодної ролі. З цих причин представники польської національності не дуже поспішали на виборчі дільниці. Щоправда, радянські владні структури вдавалися до примусу, змушуючи мешканців Галичини «скористатися» правом голосу [12, с. 181]. Про це, наприклад, розповідала Т. Родзевич-Шепетовська, наголошуючи на тому, що ввечері по її батьків «хтось прийшов і вони все ж відправилися на виборчу дільницю» [18, с. 37].

Небажання прилучатися до широкомасштабної агітаційної діяльності та політичного життя у середовищі поляків Галичини пов'язувалося із вірою у якнайшвидше відновлення власної державності. Насаджені радянською владою політичні традиції були неприйнятними для польського населення. Однак, уже через декілька місяців ситуація змінилася: необхідність перечекати переросла у необхідність пристосуватися до нової дійсності. Починаючи із другої половини 1940 р., згасала віра у можливу допомогу західних союзників (мається на увазі Франції та Великобританії). Зокрема, станом на серпень 1940 р. С. Томашевський занотував у своїх спогадах, що у Львові ходять чутки про «... вчителя, колишнього офіцера резерву. Тривалий час він переховувався, надіявся на допомогу Англії, а тепер не вірить, що щось уже може змінитися» [9, с. 19]. Хоча польське населення досить негативно оцінило його позицію, у Львові знайшлося і чимало однодумців. Окрім того, почуття зневіри у якнайшвидшому відновленні польської державності посилювалося наростанням страху в суспільстві.

Політика радянзації значною мірою позначилася на зміні соціопсихологічних характеристик поляків Галичини. Йдеться про придушення свободи дій і вчинків людей та прищеплення їм почуття недовіри, непевності. Зі слів одного з надісланих у Галичину представників радянської інтелігенції довідуємося, що при вступі у регіон «... вражала впорядкованість і культура європейського міста, рух на вулицях, різномовний гомін порядно вдягнених і веселих людей. Веселість ця, дзвінкі голоси молоді, особливо панянок, невимушена поведінка, рухи – це, здавалося б, зовнішній показник, але він про дуже багато свідчить, коли ви пригадаєте навіть серед міського натовпу, наприклад, Києва, – якусь метушливість, заклопотаність, сумне, часто безмовне обличчя і дуже рідко веселий сміх» [7, с. 48]. Вже через якихось півроку ситуація кардинально змінилася.

За допомогою масових арештів і депортацій у суспільстві нагніталася атмосфера постійного страху, причому, за словами П. Ебергардта, вона набула значно більшого розмаху, ніж це було на окупованих Німеччиною польських землях [19, с. 77]. Люди перестали вільно спілкуватися, оскільки практично скрізь за ними вівся нагляд. Причиною для тривоги часто служив дзвінок у двері. За свідченням очевидця подій: «Ввійшло було в загальний звичай, що до помешкання придверними дзвінками свої дзвонили якнайкоротше і якнайлегше: щоб домашніх не лякати» [7, с. 24]. Кожен ранок починався з обміну новинами про те, кого заарештували минулої ночі, оскільки, як стверджував очевидець: «НКВС мало віддавна систему “урядувати” вночі. Вночі воно переводило ревізії по хатах, вночі викликало всіх на допити, вночі брало людей, яких вивозило на заслання... Чи можна дивуватись, що кожний шум авто попід вікнами, будь-який шелест кроків на сходах зганяв сон з очей...» [7, с. 48]. З цього приводу на початку липня 1941 р. газета «Самостійна Україна» писала: «Цілий Станиславів потону в непроглядній темряві. Ні з одного віконечка не пробивається нічне штучне світло. Люди, мов сполохані ягнята, позамикалися по хатах та прислуховуються, чи не вибухнула бомба з літака або чи не заграмають до дверей чекісти і не

схоплять ще якої нової жертви» [20, с. 3]. Перелякані люди старалися якомога частіше міняти місце нічлігу – ночували у знайомих, на горищах, по льохах тощо.

Органи НКВС подбали про налагодження роботи розгалуженої мережі агентів та інформаторів, присутність яких у кожному громадському закладі стала обов'язковою. Контроль вівся також за житловими приміщеннями. Як згадував мешканець Львова А. Яз, кожний міський район поділявся на певну кількість «домоуправ», що об'єднували по декілька будинків. За домоуправи відповідав спеціальний наглядач, який щодня звітував органам НКВС «про ситуацію у своїх будинках» (чи не заходить до них хтось невідомий тощо) [11, с. 156].

Кардинальні зміни відбулися і в зовнішньому вигляді населення. Доказом такого стану речей є спогади очевидців: «Від хвилини, як ми, мешканці Західної України, зустрілись з населенням Советського Союзу, наші буденні потреби теж почали корчитись. Наш зверхній вигляд почав сіріти, ми почали менше дбати за обстановку хати, навмисне позбувались предметів, які кололи очі большевиків і могли стати причиною, щоб задля них нас викинули з хати. Кожний з нас боявся своїм одягом, товариськими формами або способом життя стягнути на себе закид «буржуазности», «контрреволюції». «Наші чоловіки перестали носити краватки, ми закинули капелюхи і зав'язували голову хустиною» [7, с. 82–83]. Окрім того, представники інтелігенції часто не тільки з матеріальних міркувань влаштовувалися на фізично важкі роботи. Мозолясті руки служили доказом приналежності до робітництва [21]. Як бачимо, інстинкт самозбереження заставляв носити якнайгірший одяг, щоб не вирізнитися.

У процесі радянізації кардинально змінилася поведінка людей. Владні структури не могли задовільнитися насадженням радянського громадянства. Вони ставили за мету виховання із мешканців Галичини справжніх радянських людей з властивими їм морально-етичними принципами. Елементарні форми ввічливості вважались буржуазними пережитками. Щоб не наражати себе на небезпеку, поляки змушені були пристосуватися до нових стандартів.

Однак, серед поляків були і ті, хто позитивно сприймав нову радянську дійсність і йшов на співпрацю із владними структурами. Колаборація проявлялася у різних формах – від активної участі в прорадянській агітації до діяльності в структурах влади та міліції. Досить частими були випадки, коли населення долучалося до формування радянських органів правопорядку. За словами С. Скушпека, до новоствореної міліції активно вступали польські комуністи, а іноді – навіть колишні працівники польської поліції та незмобілізовані офіцери [12, с. 174]. Доказом такого стану речей є спогади львів'янина А. Яза. Він розповідав, що наприкінці вересня 1939 р. у лавах міліції опинився його брат Домінік (учасник Національної оборони) [11, с. 153].

Водночас, частина поляків долучалася до участі в органах радянської влади. Загравання з окремими представниками польської національності мало місце під час підготовки виборів до Народних Зборів Західної України. Вони включалися до виборчих комісій. Зокрема, на Тернопільщині до роботи в окружних комісіях було залучено 145 поляків. Із пропагандистських міркувань 44-х поляків обрали депутатами (2,9 %). Серед них – М. Ридзь, робітниця зі Станиславова, В. Крюковський, професор Львівської політехніки, С. Мазур, професор Львівського університету, письменники Г. Гурська, А. Полека та ін. Схожі методи застосовувалися й пізніше [22, с. 293]. Поляки також залишалися в адміністрації, займаючи посади заступників чи асистентів [8, с. 119].

Найчастіше на співпрацю з окупантами йшли комуністи та представники інтелігенції, котрі одразу ж втягувалися до агітаційно-пропагандистської кампанії. Лояльність з боку наукової еліти була вигідною для нових владних структур, оскільки саме поведінка інтелігенції служила зразком для широких суспільних верств. Польські письменники та поети активно залучалися до роботи в періодичних виданнях і радіо. Одним з осередків діяльності прорадянських літераторів була редакція газети «Czerwony Sztandar». Крім того, лояльні до нової влади письменники групувалися довкола постаті В. Василевської. Варто наголосити на тому, що поляки, зокрема, представники інтелектуальної та творчої еліти, часто йшли на співпрацю з новою владою суто з матеріальних міркувань. Для прикладу, художники, графіки добре заробляли, малюючи портрети і соцреалістичні картини. Щоправда, ніхто із них не хотів підписувати свої праці, щоб потім (після відновлення польської державності) не нести за це відповідальності [9, с. 34].

Серед інших причин, які спонукали населення до співпраці з окупантами, слід назвати також ідейні переконання (для комуністів) та страх. Як слушно зауважував Г. Грицюк, саме страх на окупованій СРСР території Галичини служив не тільки засобом придушення духу опору, а й змушував до активної діяльності. Щоб бути лояльним громадянином, вистарчало не чинити опору новій владі, радянське ж громадянство зобов'язувало до участі в творенні «кращого й щасливого завтра» [1, с. 147].

Колаборація у середовищі польського населення сприймалася як негативне явище. Більшість поляків вірили у відродження власної держави, а тому засуджували співпрацю з окупаційними

владними структурами. Доказом такого стану речей є свідчення очевидців. Згадуючи про активну участь викладачів Львівського університету в організованій наприкінці жовтня 1939 р. демонстрації, С. Скішпек зауважував: «Важко було дивитися без почуття сорому на таке людське приниження» [12, с. 175].

Щоправда, саме поняття «колаборація» серед представників різних суспільних верств та професійних груп польського населення оцінювалося по-різному. Траплялися випадки, коли батьки відмовлялися віддавати дітей до школи, щоб не виховували їх в дусі комуністичної ідеології [9, с. 19]. Випускники шкіл часто відмовлялися продовжувати навчання у вищих навчальних закладах, розглядаючи це як співпрацю з новою владою. Для прикладу, мешканка Львова С. Плен говорила про те, що хотіла б заочно вчитися в університеті, однак не робить цього з трьох причин: по-перше, немає часу; по-друге, коли Польща відновить державність, попереднє навчання не матиме сенсу; по-третє, боїться націоналістичного підпілля та звинувачення у співпраці з комуністами [9, с. 19]. С. Томашевський, аналізуючи становище викладачів університету, звернув увагу на розбіжності у їх поглядах щодо подальшої наукової роботи. З одного боку, вони змушені були займатися науковою діяльністю, оскільки це виступало підґрунтям збереження робочого місця. З іншого боку, значна частина викладацького колективу дотримувалася думки про те, що роботу треба виконувати настільки, наскільки цього вимагала радянська влада. Йшлося про те, що не потрібно писати наукові праці, якщо це не було обов'язковим [9, с. 37].

Загалом, радянська дійсність не викликала ентузіазму у населення Галичини, а деякі нові порядки, так і не прижилися у свідомості галичан. Те, що вважалося загальноприйнятим в СРСР, викликало обурення в місцевого населення. Йдеться для прикладу, про стаханівський рух. С. Томашевський розповідав про листоношу, яка жалілася на те, що її називають стаханівкою. Мовляв, раніше між працівниками існувала взаємна допомога, а тепер кожному із них намагаються привити почуття першості [9, с. 40]. Крім того, чужою для робітника та селянина виявилася думка про владу. Я. Томашевська розповідала про те, що коли під час виборів у Чорному Острові кандидатом висунули дівчину, всі селяни сміялися з неї. Натомість, було б цілком природнім, якби висунули якогось поважного сільського господаря [9, с. 43].

Розуміння того, що радянська дійсність не є короткотривалою і певна зневіра у якнайшвидшому відродженні польської державності спричинилися до того, що польське населення змушене було певним чином змінити своє ставлення до більшовиків. Йдеться про те, що уже не надто часто можна було почути слухи про низький рівень їх культури. Був період, коли такі розповіді виступали невід'ємною частиною будь-якої товариської розмови. Тепер такі речі ніхто не забороняв, але ніхто не проявляв до них зацікавленості [9, с. 46]. Однак, ставлення до «совітів» не набуло позитивного забарвлення. Останні й надалі сприймалися як окупанти, вороги. С. Томашевський розповідав про випадок, коли його знайомий ішов вулицею зі своїм колегою. «Совітка» запитала, як пройти на певну вулицю. Колега, спеціаліст з міжнародного права, показав у зовсім іншу сторону. «Відповідно до міжнародного права, – сказав він, – ворога треба направляти у хибному напрямку» [9, с. 34].

Таким чином, у суспільно-політичних настроях польського населення упродовж періоду радянської влади відбулися певні зміни, спричинені політикою радянських владних структур. Прихід Червоної армії сприймався поляками з острахом, оскільки асоціювався із втратою ними державності та наростанням нестабільності. За умов загострення матеріальної ситуації та посилення репресивної політики ставлення до радянської влади набуло більш негативного характеру. Більше того, неприйнятними для польського населення виявилися насаджені новою владою політичні традиції.

Список використаних джерел

1. Hryciuk G. Polacy we Lwowie, 1939 – 1944. *Życie codzienne* / G. Hryciuk. – Warszawa, 2000. – 432 s.
2. Włodarkiewicz W. Postawy Polaków, Ukraińców i Żydów – mieszkańców wojewódstwa Stanisławowskiego do agresji Niemiec i ZSRR w 1939 roku / W. Włodarkiewicz // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX ст. – Львів, 2008. – С. 364–383.
3. Голик Р. Крах ілюзій і стереотипів: депортації 40-х роках XX ст. очима галичан / Р. Голик // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Вип. 2: Депортації 1944–1951. – Львів, 2007. – С. 182–193.
4. Голик Р. Між дійсністю й міфом: суспільні реалії 1939–1941 років у ментальності галицьких українців, поляків та жителів СРСР / Р. Голик // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Збірник наукових праць / [відп. ред. М. Литвин]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2010 – 2011. – Вип. 3–4. – С. 96–106.
5. Тарнавський О. Літературний Львів, 1939–1944 / О. Тарнавський, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:209082/Source:default>

6. Гулай В. Вступ Червоної Армії в Західну Україну у вересні 1939 р. в оцінці етнополітичних спільнот / В. Гулай // Військово-науковий вісник. – 2013. – Вип. 20. – С. 29–39.
7. Рудницька М. Західня Україна під більшовиками (IX. 1939. – VI. 1941): збірник [ред. М. Рудницька] / М. Рудницька. – Нью-Йорк, 1958. – 494 с.
8. Redlich S. Razem i osobno. Polacy, Żydzi, Ukraińcy w Brzeżanach. 1919 – 1945 / S. Redlich. – Sejny, 2008. – 258 s.
9. Tomaszewski T. Lwów 1940–1944: pejzaż psychologiczny / T. Tomaszewski. – Warszawa: WIP PAN, 1996. – 239 s.
10. Głowacki A. Sowietci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1941) / A. Głowacki. – Łódź, 1998. – 695 s.
11. Jaz A. We Lwowie za Sowietów / A. Jaz // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza. – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S. 152–161.
12. Skrzypek S. We Lwowie pod okupacją sowiecką / S. Skrzypek // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza. – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S. 172–193.
13. Kachniarz J. Fragment pamiętnika dotyczący wydarzeń w Nowosielskach Kozickich w okresie od września 1939 do czerwca 1941 / J. Kachniarz // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza. – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S. 245–264.
14. Warachim H. W okupowanym Lwowie / H. Warachim // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza. – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S. 162–171.
15. Лемко І. Львів повсякденний (1939–1941) // І. Лемко, В. Михалик. – Львів: "Апріорі", 2010. – 240 с.
16. До громадян Західної України! // Червоний прапор. – 1939. – № 6. – 10 жовтня. – С. 1.
17. Устав виборів // Czerwony Sztandar. – 1939. – № 13. – S. 1.
18. Rodziewicz-Szepietowska T. Wspomnienia z trzech okupacji / T. Rodziewicz-Szepietowska // Cracovia Leopoldis. – 2008. – № 1 (53). – S. 37–43.
19. Eberhardt P. Polska granica wschodnia, 1939 – 1945 / P. Eberhardt. – Warszawa: Editions Spotkania, 1993. – 247 s.
20. З настроїв // Самостійна Україна. – 9 липня 1941. – С. 3.
21. Paluch J. Rozmowa z Adamem Macedońskim, [Електронний ресурс] / J. Paluch. – Режим доступу: http://www.cracovia-leopoldis.pl/index.php?pokaz=rozmo_wy&id=965.
22. Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ ст. / О. Калакура. – К., 2007. – 508 с.
23. Наконечний Є. «Шоа» у Львові: спогади / Є. Наконечний. – Вид. 2-е. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2006. – 286 с.

Марьяна Мосорко

МЕЖДУ СОПРОТИВЛЕНИЕМ И КОЛЛАБОРАЦИЕЙ: СОВЕТСКАЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ ГЛАЗАМИ ГАЛИЦКИХ ПОЛЯКОВ

В статье проанализированы общественно-политические настроения поляков Галичины в контексте повседневной жизни периода 1939–1941 гг. Особое внимание обращается на исследование стереотипов восприятия советских войск, реалий материально-бытовой действительности. Прослежены особенности отношения польского населения к советской власти в течение всего периода ее существования. Освещены изменения в социопсихологических характеристиках поляков, обусловленные усилением давления со стороны властных структур и стремлением приспособиться к новым условиям жизни.

Ключевые слова: поляки, Галичина, советизация, общественно-политические настроения, социопсихологические характеристики.

Marjana Mosorko

BETWEEN RESISTANCE AND COLLABORATION: SOVIET REALIAS THROUGH THE EYES OF POLES IN GALICIA

In the article the socio-political attitudes of Poles in Galicia in the context of everyday life in 1939–1941 were analyzed. Particular attention was paid to the examination of stereotypes of the Soviet troops apprehension and researches of living conditions of that period. The features of the attitude of Poles towards Soviet power during the whole period of its existence were followed. The shifts in socio-psychological characteristics of Poles caused both by increase of pressure from the side of authority and desire to adapt themselves to the new conditions of life were shown.

Key words: the Poles, Galicia, Sovietization, socio-political attitudes, socio-psychological characteristics.